

Temat: **Wokół metali**

Etapy pozyskania metali

- wydobywanie rudy (tj. skał z domieszkami innych substancji)
- transport rudy do huty
- wytapianie czystych metali

Ruda miedzi

Ruda żelaza

Ruda ołowiu

Ciekawostka: pierwszymi metalami, z którymi zetknął się człowiek, były miedź i złoto

Temat: Wokół metali

Ruda cyny

Ruda złota

Ruda cynku

Stopy metali (s. 30, ćw. 1)

Stop – to mieszanina metali.

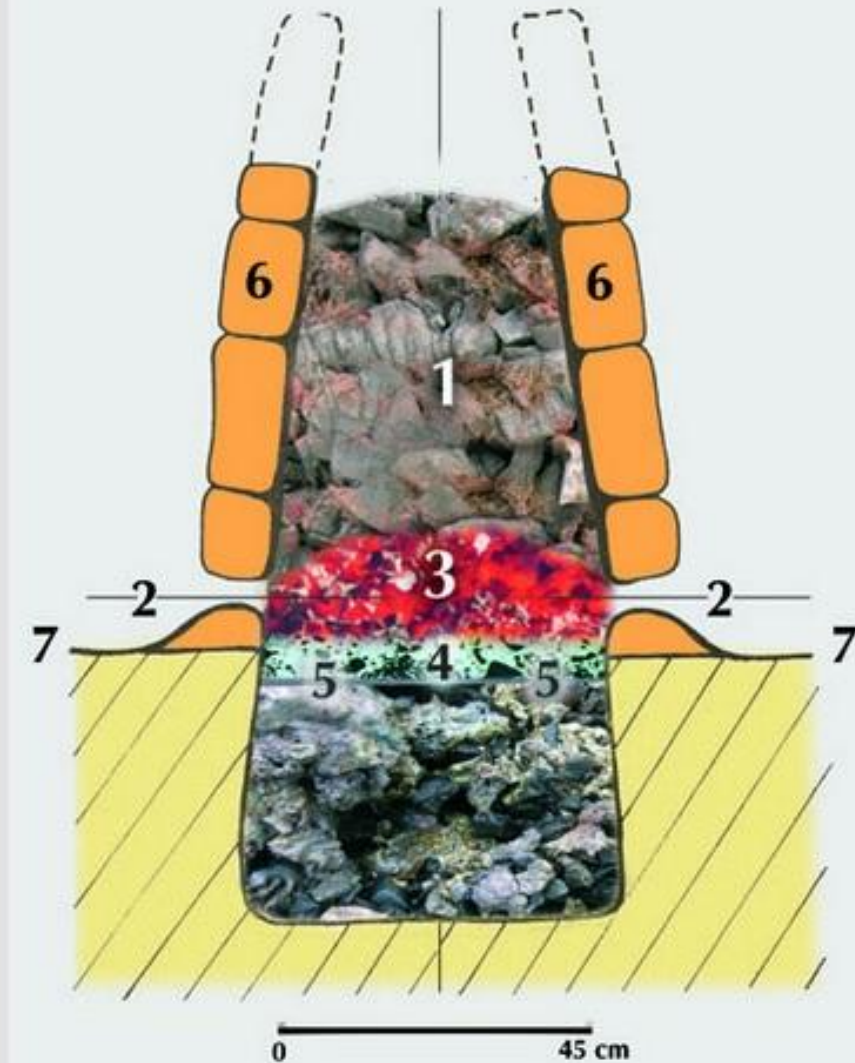
Żelazo + węgiel = _____ lub
_____

Miedź + cyna = _____

Miedź + cynk = _____

*Ciekawostka: w stali znajduje się mniej węgla niż w żeliwie.
Duża zawartość węgla powoduje większą twardość i kruchość stopu*

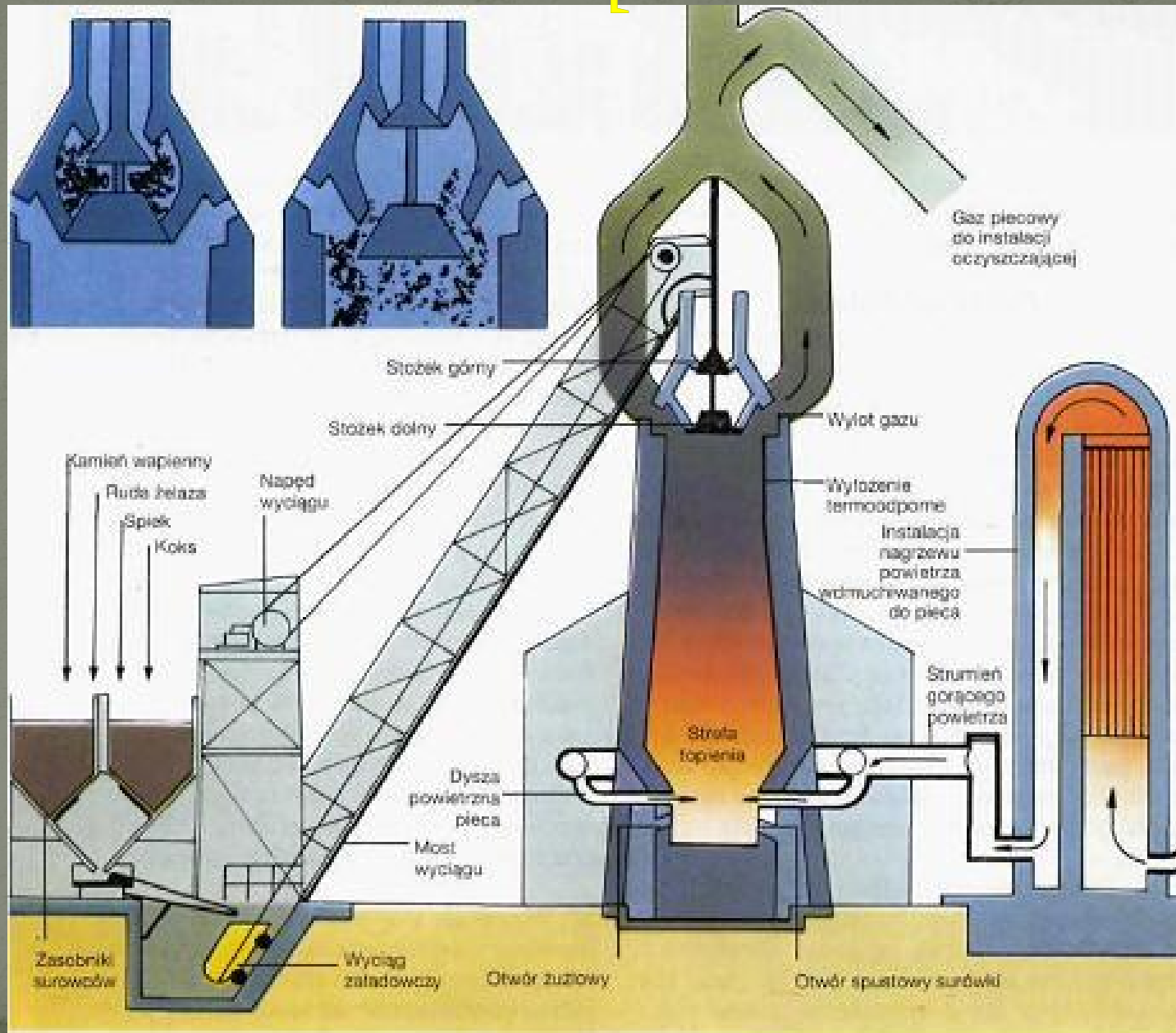
Dymarka – pierwszy piec do wytapiania żelaza

Schematyczny przekrój przez piec dymarski typu świętokrzyskiego wg K. Bielenina: 1. Wsad: węgiel drzewny i ruda. 2. Otwory dmuchowe. 3. Strefa redukcji. 4. Gąbczasta tępka żelazna dymarskiego. 5. Powierzchnia swobodnego krzepnięcia w górnej części kłosa żelaza wypełniającego kotłenkę wykopaną w lessie. 6. Szyb pieca zbudowany z płaskich bloczków – cegieł. 7. Powierzchnia ziemi.

Piec martenowski [od Pierre Martin]

Podział metali

1/ Żelazne (tj. żelazo i jego stopy) –

- ulegają korozji – tj. rdzewieją,
- mają właściwości magnetyczne – są przyciągane przez magnez
- stal, staliwo, żeliwo

2/ Nieżelazne (tj. pozostałe metale + ich stopy)

- miedź, ołów, aluminium

3/ Lekkie (o gęstości do $4,5 \text{ g/cm}^3$)

- lit, magnez, glin

4/ Ciężkie

- miedź, ołów, nikiel, chrom

Właściwości metali

- stały stan skupienia (z wyjątkiem rtęci)
- srebrna barwa
- metaliczny połysk (zależy od polerowania)
- dobra przewodność cieplna (np. żelazko)
- dobra przewodność elektryczna (np. kable)
- ciągliwość (możliwość formowania przez rozciąganie – np. druty)
- kowalność (możliwość formowania przez ściskanie – np. blacha)
- topliwość (zależna od temperatury)
- właściwości magnetyczne – są przyciągane przez magnez

Właściwości metali

1/ Gęstość

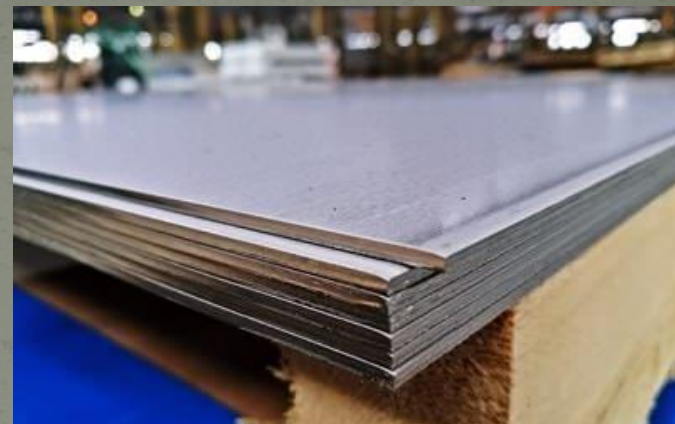
- metale lekkie (np. aluminium, magnez)
- metale ciężkie (np. ołów)

2/ Odporność na korozję

- Metale szlachetne (platyna, złoto, srebro)
- Półszlachetne (np. miedź)
- Nieszlachetne (np. żelazo) – ulegają korozji

Półprodukty z wytopionych rud

druty

blachy

płatownik, kątowniki,
rury, profile zamknięte

Obróbka metali...

Obróbka to zmiana...

- kształtu, rozmiaru, rodzaju powierzchni
  - obróbka mechaniczna: toczenie, frezowanie, szlifowanie, wiercenie
  - obróbka plastyczna: walcowanie, kucie, tłoczenie, ciągnięcie, wyoblanie, gięcie
- właściwości fizycznych (obróbka cieplna / termiczna)
  - wyżarzanie, hartowanie, przesycanie i starzenie
- właściwości chemicznych (obróbka chemiczna)
  - nawęglanie, cyjanowanie, metalizowanie

Obróbka mechaniczna

... toczenie, frezowanie, struganie, szlifowanie, cięcie...

toczenie

struganie

frezowanie

szlifowanie

Narzędzia obróbki mechanicznej

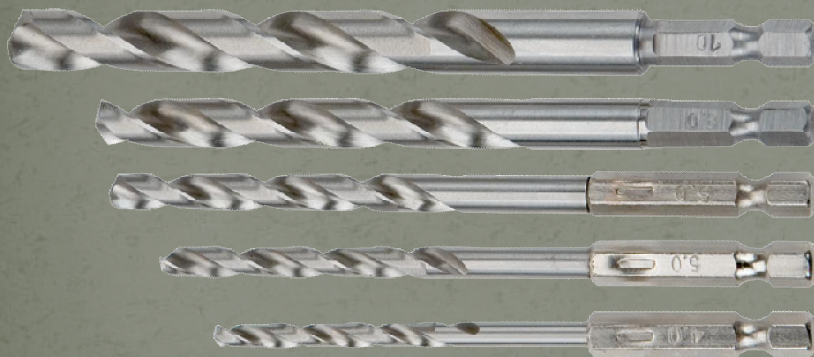
... toczenie, frezowanie, struganie, szlifowanie, cięcie...

frez

noże tokarskie

wierćta

tarcza do szlifowania

Obróbka plastyczna

walcowanie, kucie, tłoczenie, ciągnięcie, wyoblanie, gięcie

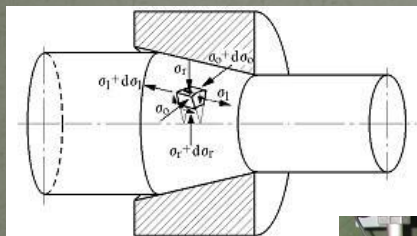

walcowanie

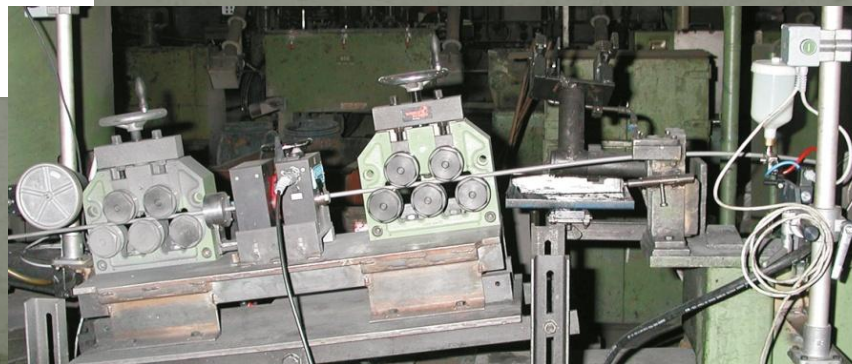
tłoczenie

kucie

ciągnięcie

Rys.2. Schemat ciągnięcia

Obróbka cieplna ...

... to zmiana struktury stopu poprzez nagrzanie, wygrzanie i schłodzenie

Zalety:

- zwiększenie wytrzymałości
- zwiększenie odporności
- zwiększenie żaroodporności
- poprawa właściwości ślizgowych trących się powierzchni

wyżarzanie

hartowanie

Obróbka chemiczna ...

- *nawęglanie, cyjanowanie, metalizowanie* -

...ma na celu:

- usunięcie zanieczyszczeń w powierzchni metalu,
- zabezpieczenie przed korozją,
- zwiększenie twardości, odporności na ścieranie

metalizowanie

Sposoby łączenie metali

spawanie

lutowanie

skręcanie